

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2002 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS

2003 m. rugsėjo 26 d.

Vilnius

Valstybės kontrolė atliko Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės skolos ataskaitos (toliau – Ataskaitos) valstybinį auditą. Valstybinio audito tikslas yra nustatyti, ar audituojama Ataskaita sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

Pagal Valstybės skolos įstatymą Finansų ministerija tvarko valstybės skolos apskaitą ir atskaitomybę, registruoja visas paskolas, paskolas su valstybės garantija ir kitus skolinius įsipareigojimus. Ataskaitos formą nustato finansų ministras. Vyriausybė, pasibaigus biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita privalo pateikti Seimui ir valstybės skolos ataskaitą. Valstybės kontrolės pareiga pateikti Seimui išvadą dėl valstybės skolos ataskaitos nurodyta Valstybės skolos bei Valstybės kontrolės įstatymuose.

Valstybės kontrolė valstybinį auditą atliko pagal Valstybės kontrolės įstatymą bei Valstybinio audito reikalavimus. Ataskaitos valstybinis auditas suplanuotas ir atliktas taip, kad būtų galima pateikti Seimui pakankamus, tinkamus ir patikimus įrodymus, jog Ataskaitoje nėra reikšmingų informacijos iškraipymų.

Atliktas valstybinis auditas suteikia pakankamą pagrindą nuomonei pareikšti.

Finansų ministerija 2002-12-31 125,23 mln. Lt laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių buvo investavusi į Vyriausybės vertybinius popierius. Šie Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą bei visą valstybės skolą. Pagal Civilinio kodekso 6.126 straipsnio 1 dalį „prievolė pasibaigia, kai skolininkas ir kreditorius sutampa“. Šiuo laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių investavimo į Vyriausybės vertybinius popierius atveju skolininkas (Vyriausybė) ir kreditorius (Finansų ministerija, atstovaujanti Vyriausybei) sutampa, todėl 125,23 mln. Lt suma turėtų būti neįtraukiama į valstybės skolą bei Ataskaitą.

Valstybės kontrolės nuomone, išskyrus ankstesnėje pastraipoje išdėstytus dalykus, Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą bei kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir Ataskaitoje nurodyti duomenys teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2002 m. gruodžio 31 d. būklę.

Neįtakodami Valstybės kontrolės nuomonę dėl Ataskaitos, atkreipiame dėmesį į tai, kad Valstybės skolos įstatymas¹ bei kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai valstybės skolą apibrėžia siauriau, nei valstybė turi įsiskolinimų ar turtinių įsipareigojimų. Dalis šių įsiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų pateikta Finansų ministerijos parengtos 2002 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamajame rašte.

Valstybės kontrolierius

Jonas Liaučius

¹ Valstybės skolos įstatymo 2 str.:

Valstybės skola - Lietuvos Respublikos vidaus ir užsienio skolos suma.

Vidaus skola - Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų vidaus valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negražintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma.

Užsienio skola - Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų užsienio valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negražintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma.

IŠVADOS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2002 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS

PRIEDAS

TURINYS

Ivadas	4
<u>1 skyrius</u>	
2002 metų valstybės skolos ataskaita	6
<u>1.1.</u> Finansų ministerijos išpirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai.....	6
<u>1.2.</u> Iš valstybės biudžeto išlaikomoms įstaigoms suteiktos valstybės garantijos.....	6
<u>1.3.</u> Netiesioginė skola.....	7
<u>1.4.</u> Kiti valstybės turiniai įsipareigojimai ir išskolinimai.....	8
<u>2 skyrius</u>	
Valstybės skolos valdymas	10
<u>2.1.</u> Valstybės skolos valdymo programos tikslų, uždavinių, priemonių ir kriterijų vertinimas.....	10
<u>2.2.</u> Įstatymu nustatyti skolinimosi limitai	11
<u>2.3.</u> Kitais teisės aktais nustatyti skolinimosi limitai.....	11
<u>2.4.</u> Tarptautiniai skolinimosi reitingai.....	11
<u>2.5.</u> Efektyvumas.....	12
<u>2.6.</u> 2002 metais pasirašytų valstybės vardu ir suteiktų su valstybės garantija paskolų sutarčių ir garantinių raštų kalba.....	12
<u>3 skyrius</u>	
Valstybės išduotų paskolų grąžinimo ir kitų finansinių įsipareigojimų valstybei vykdymo kontrolė	14
<u>3.1.</u> Skolų administravimo perdavimas akcinei bendrovei Turto bankas.....	14
<u>3.2.</u> Akcinės bendrovės Turto banko prižiūra.....	15
<u>3.3.</u> Valstybės institucijų bendradarbiavimas išieškant skolas valstybei.....	15
<u>4 skyrius</u>	
Valstybės skolos analizė	19
<u>4.1.</u> Valstybės skoliniai įsipareigojimai ...	19
<u>4.2.</u> Valiutų kursų kitimo įtaka valstybės skolai.....	20
<u>4.3.</u> Valstybės skolos aptarnavimo išlaidos	20
<u>4.4.</u> Išlaidos probleminėms paskoloms.....	20

IŠVADOS

Išvados dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos ir šios Išvados priedo tikslai

Vykdydama Valstybės kontrolės įstatymo reikalavimą prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas, Valstybės kontrolė privalo pateikti Seimui Išvadą dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos (toliau – Ataskaita). Šia išvada siekiame:

- Pateikti Seimui nepriklausomą informaciją apie valstybės skolą ir ar efektyviai ir teisėtai valdoma valstybės skola, bei siūlymus šiais klausimais.
- Padėti audituotoms institucijoms gerinti veiklos rezultatus didinant veiklos efektyvumą, rezultatyvumą bei ekonomiškumą, akcentuojant ir parodant audituotoms institucijoms būdus, kaip jos galėtų atlikti patobulinimus, leidžiančius taupyti lėšas arba mažinti sąnaudas; gerinti paslaugų kokybę; stiprinti valdymo, administracinius ir organizacinius procesus ir siekti savo tikslų užtikrinant didesnę kaštų rezultatyvumą.
- Pateikti visuomenei informaciją, ar valstybės lėšos ir išteklių yra naudojami tinkamai ir efektyviai.

Išvados dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos ir Išvados priedo struktūra

Ruošdami išvadą, stengėmės, kad jos skaitytojas iš karto galėtų surasti jį dominantį klausimą ir nereikėtų perskaityti visos išvados.

Išvadoje dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos pateikėme [mūsų nuomone](#), ar Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą bei kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir ar Ataskaitoje nurodyti duomenys teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2002 m. gruodžio 31 d. būklę.

[1 skyriuje](#) pateikiame mūsų pastebėjimus dėl Ataskaitos finansiniu požiūriu.

[2 skyriuje](#) pateikiame valstybinio audito rezultatus apie paskirtų valstybės biudžeto asignavimų panaudojimą Valstybės skolos valdymo programoje nustatytiems tikslams, jų naudojimą galimu efektyviausiu būdu, ir kiek pasiekti programose nustatyti tikslai.

[3 skyriuje](#) pateikiame valstybinių auditų rezultatus apie akcinės bendrovės Turto banko priežiūrą ir valstybės institucijų bendradarbiavimą išieškant skolas valstybei.

[4 skyriuje](#), atsižvelgdami į tai, kad valstybės ataskaitų (valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos, ataskaitos apie valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą) bei Valstybės kontrolės išvadų dėl šių ataskaitų svarstymo metu Seimo komitetuose kai kurie Seimo nariai išreiškė pageidavimą, kad valstybės ataskaitose būtų pateikta platesnė finansinių duomenų analizė, teikiame trumpą valstybės skolos analizę apie kai kurias tendencijas, į kurias mūsų manymu, reiktų atkreipti dėmesį. Tačiau atkreipiame dėmesį į tai, kad analizė nėra auditas, todėl pateiktos tendencijos, į kurias, mūsų nuomone, reiktų atkreipti dėmesį, nėra išvada.

Išvados dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos ir Išvados priedo
apribojimai

Pagal Konstituciją ir įstatymus Valstybės kontrolė įpareigota pateikti Seimui ne tik išvadą dėl valstybės skolos ataskaitos, bet ir atskiras išvadas dėl valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos, ataskaitos apie valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą, valstybės biudžeto projekto. Todėl dalis bendrų išvadų ir rekomendacijų yra pateikta kitose išvadose ar jose kartojamos.

Šios Išvados priedo [3.3. poskyryje](#) paminėti pastebėjimai apie valstybės institucijų bendradarbiavimą, plačiau aprašyti 2003-08-29 Valstybinio audito ataskaitoje apie skolų valstybei išieškojimą, kuri pateikta Seimo Biudžeto ir finansų komiteto Audito pakomitečiui 2003-09-24 raštu Nr. S-(8000-1.9.1) – 1719.

Išvados priede **pateikiamos rekomendacijos**

Rekomendacijos kartu su audituotų institucijų veiksmais pateiktos skyrių pabaigoje.

Atkreiptinas dėmesys į [1 skyriaus 5 rekomendacija](#) bei visą [1 skyrių](#). Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis Ataskaitos vartotojas yra įstatymų leidėjas, mūsų manymu, pažangą užtikrintų įstatymų leidėjo (jo padalinių) aiškiai išsakyti atskleidimo principai dėl valstybės išiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų, kurie pagal Valstybės skolos įstatymą nėra apibrėžiami kaip valstybės skola.

1 SKYRIUS

2002 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITA

Atlikus 2002 metų valstybės skolos ataskaitos sudarymo valstybinį auditą, teikiame svarbiausias pastabas.

Vadovaujantis Valstybės skolos įstatymu, Finansų ministerija (atstovaujanti Vyriausybei valdant valstybės skolą) tvarko valstybės skolos apskaitą ir atskaitomybę, registruoja visas paskolas, paskolas su valstybės garantija ir kitus skolinius įsipareigojimus. Ataskaitos formą nustato finansų ministras. Vyriausybė, pasibaigus biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita privalo pateikti Seimui Ataskaitą. Seimo statutas nustato, kad Vyriausybė parengia ir iki kovo 31 dienos pateikia Seimo Pirmininkui praėjusių metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitą (apyskaitos sudėtinė dalis – ataskaita apie valstybės skolą).

1.1. Finansų ministerijos išpirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai

Dalį laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių 125 mln. Lt (2002-12-31 duomenimis) Finansų ministerija buvo investavusi į Vyriausybės vertybinius popierius. Pažeidžiant Valstybės skolos įstatymą, Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą bei visą valstybės skolą.

Atsižvelgiant į tai, kad tai yra valstybės skola pačiai sau, šie Finansų ministerijos įsigyti Vyriausybės vertybiniai popieriai turi būti neįtraukiami į valstybės skolą bei Ataskaitą bei tokia suma (125 mln. Lt) turėtų būti sumažinta valstybės skola.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.126 straipsnio „Prievolės pabaiga šalių sutapimu“ 1 dalis nustato, kad „prievolė pasibaigia, kai skolininkas ir kreditorius sutampa“. Šiuo laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių investavimo į Vyriausybės vertybinius popierius atveju skolininkas (Vyriausybė) ir kreditorius (Finansų ministerija, atstovaujanti Vyriausybei) sutampa, todėl 125 mln. Lt suma turėtų būti sumažinta valstybės skola.

Analogiška Valstybės kontrolės pastaba buvo pateikta ir Išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos (2001 metais į Vyriausybės vertybinius popierius Finansų ministerija buvo investavusi 58,5 mln. Lt laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių), bet Finansų ministerija neatsižvelgė į šią pastabą ir toliau apskaito tokias lėšas valstybės skoloje.

1.2. Iš valstybės biudžeto išlaikomoms įstaigoms suteiktos valstybės garantijos

Ataskaitoje prie netiesioginės valstybės skolos priskirtos iš valstybės biudžeto išlaikomoms įstaigoms suteiktos valstybės garantijos vidaus ir užsienio paskoloms, kurias 2002-12-31 sudarė 204,75 mln. Lt.

Kadangi šie turtiniai įsipareigojimai numatyti padengti iš šioms įstaigoms skirtų valstybės biudžeto asignavimų, šie įsipareigojimai labiau atspindi tiesioginę valstybės skolą.

Analogiška Valstybės kontrolės pastaba buvo pateikta ir Išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos.

1.3. Netiesioginė skola²

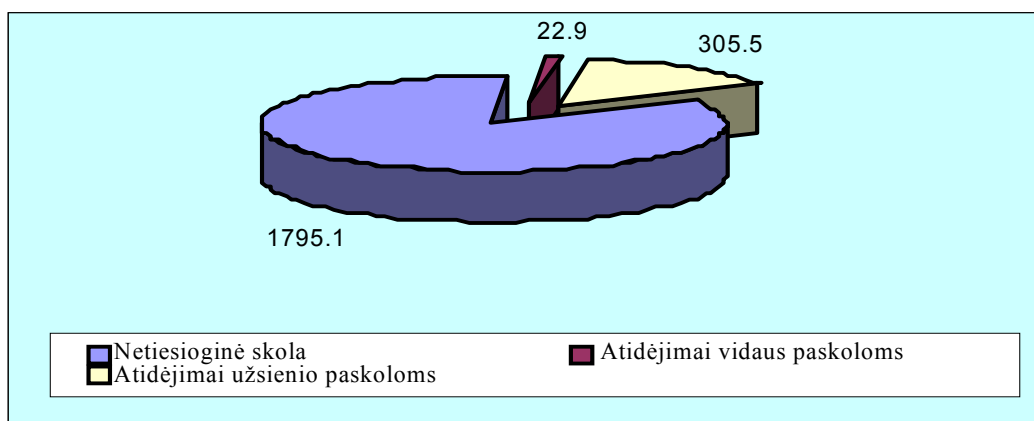
Valstybės skolos įstatyme valstybės garantijos bei valstybės garantijos už garantijų institucijos arba draudimo įmonės įsipareigojimus pagal garantijas ar draudimo sutartis apibrėžtos kaip valstybės skola, o 2002 metų Ataskaitoje jos nurodytos kaip netiesioginės skolos (**1 795,1 mln. Lt**) dalis. Atsižvelgiant į tai, kad dalis šios sumos bus padengta pačių asmenų, už kuriuos valstybė garantavo, mūsų nuomone būtų tikslinga Ataskaitoje ar jos aiškinamajame rašte nurodyti tikėtiną sumą, kurią teks valstybei sumokėti, tai yra atidėjimus probleminėms paskoloms su valstybės garantija.

Finansų ministerijos 2002-12-31 apskaičiuoti atidėjimai probleminėms paskoloms su valstybės garantija yra **328,4 mln. Lt**:

Paskolos	Specialieji atidėjimai (2002-12-31), litais			
	Padidėjusios rizikos (3) grupė	Didelės rizikos (4) grupė	Didžiausios rizikos (5) grupė	Iš viso:
Vidaus paskolos su valstybės garantija	0	0	22 933 275	22 933 275
Užsienio paskolos su valstybės garantija	16 035 074	57 125 909	232 296 078	305 457 706
Iš viso:	16 035 074	57 125 909	255 229 353	328 390 981

Iš viso 2002-12-31 priskaičiuota 328 391,0 tūkst. Lt specialiųjų atidėjimų probleminėms, suteiktoms su valstybės garantija, paskoloms (žiūrėti diagramą):

SPECIALIEJI ATIDĖJIMAI PROBLEMINĖMS PASKOLOMS (paskolos su valstybės garantija, mln. Lt)

² Analogiška Valstybės kontrolės pastaba buvo pateikta ir Išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos

1.4. Kiti valstybės turiniai įsipareigojimai ir įsiskolinimai

Be tiesioginių valstybės įsiskolinimų ir įsipareigojimų (apibrėžtų Valstybės skolos įstatymu) ir apskaitomų skolos registruose ir Ataskaitoje, valstybė turėjo ir kitų, neapibrėžtų Valstybės skolos įstatymu įsiskolinimų ar turinių įsipareigojimų.

Valstybės kontrolė savo Išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos buvo atkreipusi dėmesį į tai, kad nei Ataskaitoje, nei Ataskaitos aiškinamajame rašte nenurodyti tokie įsiskolinimai ar turiniai įsipareigojimai, ir rekomendavo ateityje, siekiant nustatyti realią valstybės finansinę būklę, Ataskaitoje ar jos aiškinamajame rašte nurodyti visus valstybės įsiskolinimus ar turinius įsipareigojimus, tarp jų ir sąlyginius (galimus).

Finansų ministerija, atsižvelgdama į šias pastabas, Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto įvykdymo apskaitos aiškinamajame rašte (skyrįje „Valstybės įsipareigojimai“) nurodė valstybės įsiskolinimus ir turinius įsipareigojimus. Šioje informacijoje nurodyta, kad Finansų ministerijos apskaitomi valstybės įsipareigojimai, kurie neištraukiami į valstybės skolą, 2003-01-01 sudarė 4 131,5 mln. Lt.

Kartu pažymėtina, kad iki šiol Finansų ministerija nėra nustačiusi tvarkos, reglamentuojančios tokių įsiskolinimų ir įsipareigojimų apskaitos tvarką. Valstybės išdo įstatymas nustato, kad valstybės išdo bendrosios sistemos funkcija yra ir valstybės turinių įsipareigojimų valdymas (greta valstybės skolos valdymo). Be to, šiame įstatyme numatyta, kad finansų ministras nustato valstybės turinių įsipareigojimų apskaitos tvarką.

Finansų ministerijos nurodyti ir apskaitomi valstybės įsipareigojimai savo dydžiais ir apimtimi artimi Valstybės kontrolės išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos pateiktiems dydžiams.

Valstybės kontrolė atkreipia dėmesį į tyrimo metu nustatytus kitus valstybės turinius įsipareigojimus ir įsiskolinimus:

- Skirtumą tarp 2002 metais sumokėtų ir sukauptų palūkanų už tiesioginius valstybės skolinius įsipareigojimus (Finansų ministerijos duomenimis – 91,14 mln. Lt).
- Valstybės nesumokėtus narystės mokesčius tarptautinėms organizacijoms (Užsienio reikalų ministerijos 2003-01-01 duomenimis – 6,92 mln. Lt).
- Valstybės vardu įsigytų tarptautinių finansų organizacijų akcijų, kurių iki 2002-12-31 neapmokėti įsipareigojimai Finansų ministerijos 2002-12-31 duomenimis – 25,76 mln. Lt.
- Negrąžinta mokesčių (PVM) permoka (skirtumas) Valstybinės mokesčių inspekcijos 2003-01-01 duomenimis siekė 804,7 mln. Lt. Pažymėtina, kad šie valstybės įsipareigojimai (mokesčių permoka) turi tendenciją didėti (2002-01-01 duomenimis, negrąžinta mokesčių (PVM) permoka buvo 614 mln. Lt, arba 190 mln. Lt mažesnė).

Bendra tokių valstybės turinių įsipareigojimų ir įsiskolinimų suma – apie 928,52 mln. Lt.

Mūsų nuomone, šie valstybės įsipareigojimai turėtų būti parodyti Ataskaitoje arba jos aiškinamajame rašte.

Svarbiausios išvados, rekomendacijos, valstybės institucijų veiksmai

1. Valstybės kontrolės nuomone, *išskyrus poveikį, kurį daro Finansų ministerijos įsigyti Vyriausybės vertybiniai popieriai (125 mln. Lt)*, Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą bei kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, ir Ataskaitoje nurodyti duomenys teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2002 m. gruodžio 31 d. būklę. 125,23 mln. Lt suma turėtų būti neįtraukiama į valstybės skolą bei Ataskaitą.

2. Mūsų manymu, Ataskaita teiktų išsamesnę informaciją skaitytojui, jei netiesioginė valstybės skola būtų plačiau paaiškinta, pavyzdžiui, kokia dalis yra valstybės biudžetinių įstaigų, kokią netiesioginės skolos dalį gali tekti grąžinti valstybei.

Finansų ministerija informavo, kad šiuo metu rengia Valstybės skolos įstatymo pakeitimo projektą, kuriame atsižvelgs į mūsų pastabą dėl biudžetinių įstaigų ir fondų prisiimtų įsipareigojimų.

3. 2002 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamajame rašte pateikta dalis valstybės išsiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų, kurie pagal Valstybės skolos įstatymą nėra apibrėžiami kaip valstybės skola.

4. Finansų ministerija nėra nustačiusi tvarkos, reglamentuojančios išsiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų (neapibrėžtų Valstybės skolos įstatyme) apskaitos tvarką. Valstybės išdo įstatymas nustato, kad valstybės išdo bendrosios sistemos funkcija yra ir valstybės turtinių įsipareigojimų valdymas (greta valstybės skolos valdymo). Be to, šiame įstatyme numatyta, kad finansų ministras nustato valstybės turtinių įsipareigojimų apskaitos tvarką.

5. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis Ataskaitos vartotojas yra įstatymų leidėjas, mūsų manymu, pažangą užtikrintų įstatymų leidėjo (jo padalinių) aiškiai išsakyti principai dėl Ataskaitos sudarymo.

2 SKYRIUS

VALSTYBĖS SKOLOS VALDYMAS

Seimas 2002-11-05 nutarimo Nr. IX-1179 „Dėl Valstybės kontrolės 2001 metų veiklos ataskaitos“ 2 straipsniu pasiūlė Valstybės kontrolei teikiant išvadą dėl valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos nurodyti, kaip Valstybės kontrolė įvertino valstybės biudžeto asignavimų valdytojų konkrečių programų vykdymą. Atsižvelgdami į Seimo rekomendaciją, atlikome valstybės skolos valdymo programos auditą ir pateikiame Seimui svarbiausius pastebėjimus.

Valstybės skolos valdyme Vyriausybei atstovauja Finansų ministerija.

2.1. Valstybės skolos valdymo programos tikslų, uždavinių, priemonių ir kriterijų vertinimas³

Valstybės skolos valdymo programa (valstybės skolos aptarnavimo išlaidos) sudaro apie 10 procentų visų 2002 m. valstybės biudžeto asignavimų. Programai planuota skirti 1 056 mln. Lt asignavimų (iš jų 998 096 tūkst. Lt paprastosioms išlaidoms ir 58 466 tūkst. Lt nepaprastosioms).

Vyriausybė patvirtino 2002–2004 metų Finansų ministerijos strateginį veiklos planą, kuriame numatyta:

- institucijos (t. y. Finansų ministerijos) misija – kurti ir vykdyti efektyvią valstybės finansų politiką, siekiant užtikrinti šalies makroekonominį stabilumą ir ekonomikos plėtrą;
- institucijos tikslas – efektyviai valdyti valstybės skolą;
- programos tikslas – užtikrinti valstybės skolinimosi poreikio finansavimą ir gerinti valstybės skolos valdymą;
- programos uždaviniai – siekti valstybės skolinimosi poreikį finansuoti laiku, kuo mažesniais kaštais ir priimtina rizika; užtikrinti efektyvų skolinių įsipareigojimų valdymą bei administravimą.

Nors pirmajam programos uždaviniui numatytos 6 priemonės, tvarkoma tik 5 priemonių lėšų apskaita ir, nors antrajam uždaviniui numatytos 4 priemonės, tvarkoma tik 3 priemonių lėšų apskaita. Reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad priemonei, kodas 01 (probleminėmis tapusių paskolų ir valstybės garantijų perdavimas administruoti AB Turto bankas bei efektyvesnis skolos išieškojimo ir skolinių įsipareigojimų įvykdymo užtikrinimo priemonių taikymas, efektyvus laisvų skolintų lėšų investavimas) lėšų 2002 m. nebuvo numatyta.

Išlaidos, numatytos Vyriausybės vertybiniais popieriais išpirkti iš valstybės garantijas turinčių AB LAIB kreditorių (15 mln. Lt, faktiškai 2002 m. panaudota 14,04 mln. Lt), nėra įtrauktos į 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymu patvirtintas valstybės skolos aptarnavimo išlaidas. Šios išlaidos nėra patvirtintos atskira eilute ir patenka į bendrus 2002 m. Finansų ministerijai numatytus biudžeto asignavimus.

Nepaskirti Programos priemonių atsakingi vykdytojai. Teisės aktuose toks reikalavimas nenumatytas. Konkrečių Programos priemonių įgyvendinimas ministerijos

³ Plačiau apie programinį biudžetą ir bendras pastabas apie kriterijų vertinimą galima rasti Valstybės kontrolės išvados dėl 2002 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos priedo 1 dalies 1 skyriuje.

darbuotojams pavedamas atsižvelgiant į pareigybių aprašymuose jiems priskirtas funkcijas. Finansų ministerijos Valstybės skolos valdymo departamento susirinkimų pasitarimai neprotokoluojami. Todėl yra rizika, kad Programos priemonių vykdymas gali būti nepakankamai kontroliuojamas.

Programos uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai susieti su Programos tikslais ir uždaviniais, bet nesusieti su priemonėmis, ir tai leidžia daryti prielaidą, kad vertinimo kriterijai nepakankamai tiksliai apibrėžia (nusako) programos rezultatus. Esami vertinimo kriterijai priskirtini prie kiekybinių, kurie nurodo tik apimtį, bei kiek pasiekta.

2.2. Įstatymu nustatyti skolinimosi limitai

Seimas įstatymu yra nustatęs tris pagrindinius skolinimosi limitus, o Vyriausybė buvo patvirtinusi ir kitų valstybės skolinimosi limitų sąrašą.

2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu buvo nustatyti tokie valstybės skolos 2002 metų limitai:

- valstybės grynojo skolinimosi limitas – 1 100 mln. litų. Valstybės grynasis skolinimasis 2002 metais sudarė 1 072 mln. Lt ir neviršijo įstatymu nustatyto dydžio;
- pasirašomų naujų valstybės garantijų limitas – 400 mln. litų. Faktiškai per 2002 metus suteiktos 2 valstybės garantijos dėl 263 mln. Lt užsienio paskolų ir šis rodiklis neviršytas. Vidaus paskolų su valstybės garantija 2002 metais nesuteikta;
- garantijų institucijų ir draudimo įmonių prisiimtų įsipareigojimų, dėl kurių suteikta valstybės garantija, suma negali viršyti 250 mln. Lt. Faktiškai per 2002 metus suteiktos valstybės garantijos dėl 167 mln. Lt įsipareigojimų ir šis rodiklis neviršytas.

Įstatymu nustatyti valstybės skolinimosi limitai viršyti nebuvo.

2.3. Kitais teisės aktais nustatyti skolinimosi limitai

Be įstatymu nustatytų valstybės skolos limitų, 2002 metams Vyriausybės buvo nustatyti tokie valstybės skolos limitai:

- valstybės skola 2004 m. gruodžio 31 d. turėtų sudaryti ne daugiau kaip 30 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto, o užsienio skola neturėtų viršyti 25 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto. Faktinis šių rodiklių dydis 2002 metais: valstybės skola sudarė 26,0 proc., o užsienio skola – 18,11 proc. (Statistikos departamento išankstiniais duomenimis, 2002 metų bendrasis vidaus produktas – 50 679 mln. Lt);
- valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais iki 2004 m. gruodžio 31 d. turėtų sudaryti ne mažiau kaip 75 procentus valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos. Faktinis šio rodiklio dydis 2002 metų pabaigoje – 76 proc.;
- trumpalaikė skola, t. y. įsipareigojimai, kurių pradinė trukmė nesiekia 1 metų, neturėtų viršyti 25 procentų valstybės skolos. Faktinis šio rodiklio dydis 2002 metų pabaigoje – 6 proc.;
- valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti neturėtų viršyti 15 procentų patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų. Faktinis šio rodiklio dydis 2002 metų pabaigoje – 7,5 proc.;
- valstybės skolos aptarnavimo išlaidos turėtų būti stabilios – teikiama pirmenybė skolinimuisi už fiksuotas palūkanų normas ir užtikrinta, kad tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarytų ne mažiau kaip 70 procentų visų

valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų. Faktinis šio rodiklio dydis 2002 metų pabaigoje – 83,1 proc..

Vyriausybės nutarimu nustatyti valstybės skolos limitai viršyti nebuvo.

2.4. Tarptautiniai skolinimosi reitingai

Vyriausybė taip pat nustatė tikslą pagerinti valstybės tarptautinį kredito reitingą.

• Lietuvos reitingai per pastaruosius metus nuolat augo ir 2002 metų pabaigoje bei 2003 metų pradžioje tarptautinės reitingų agentūros suteikė Lietuvai tokius kreditų reitingus ilgalaikėms paskoloms užsienio valiuta: Moody's – Baa1 / teig., Standart&Poor's – BBB+ / neutr., Fitch Ratings – BBB / neutr. Šie reitingai tarptautinių reitingų agentūrų apibūdinimu yra priskiriami prie žemesnių investicinių reitingų (iki 2000 metų Lietuvos reitingai buvo priskiriami (neinvesticiniams) spekuliaciniams reitingams).

Palyginti su 1997–1998 metais, valstybės skolinimosi reitingai padidėjo 3 – 4 punktais.

2.5. Efektyvumas

Pastebimos teigiamos tendencijos: mažėja valstybės skolinimosi kaštai (kasmet skolinamasi mažesnėmis palūkanomis) bei skolos valdymo išlaidos įgauna didesnę stabilumą (didėja skolinimosi už fiksuotą palūkanų normą lyginamoji dalis). Jei 2000 metais VVP (euroobligacijos) buvo išplatinti už 7,875 proc. ir 7,605 proc. palūkanų normą, 2001 metais jos sudarė – 6,625 proc., o 2002 metais – 5,875 proc. Naudojami nauji ilgalaikiai skolos instrumentai. Skatinama vidaus finansų rinkos plėtra.

2002 metais išplatinta 400 mln. eurų vertės euroobligacijų emisija, kurios palūkanų norma 5,875 proc. Už šią euroobligacijų emisiją 2002-05-10 gauta 1 359 809,3 tūkst. Lt.

Dalis minėtų lėšų buvo panaudotos išperkant ankstesniųjų laikotarpių Vyriausybės vertybinius popierius 2002 metų liepos mėn. Nepanaudotų lėšų dalį Finansų ministerija laikinai laikė pagal indėlio sutartis Lietuvos banke, už kurias gauta 6 131,3 tūkst. Lt palūkanų, tačiau pagal indėlio sutartis buvo nustatytos kur kas mažesnės palūkanos (3,233 – 3,275 proc.) nei euroobligacijoms (5,875 proc.) ir gauta mažiau pajamų, nei sumokėta palūkanų. Mūsų vertinimu, skirtumas tarp gautų ir mokėtinų užsienio investuotojams palūkanų sudarė apie 5 mln. Lt.

Analogiška Valstybės kontrolės pastaba dėl skolintų lėšų panaudojimo buvo pateikta ir Išvadoje dėl Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės skolos ataskaitos.

2003 metų kovo mėn. išplatinta 400 mln. eurų vertės euroobligacijų emisija su žymiai mažesne (4,5 proc.) nei 2002 metais metinių palūkanų norma. Didžioji dalis šių gautų lėšų panaudota balandžio mėn. išperkant ankstesniais laikotarpiais išplatintus VVP. Taip pat 2003 metais atidaryta trumpalaikė kredito linija su pakankamai mažomis palūkanomis (EURIBOR + 0,15 proc.).

2.6. 2002 metais pasirašytų valstybės vardu ir suteiktų su valstybės garantija paskolų sutarčių ir garantinių raštų kalba

Visos 2002 metais valstybės vardu gautų paskolų ir paskolų, dėl kurių suteiktos valstybės garantijos, sutartys yra sudarytos ir pasirašytos nevalstybine – anglų kalba.

Valstybinės kalbos įstatymo 4 str. nustato jog „visos Lietuvos Respublikoje veikiančios institucijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos raštvedybą, apskaitos, atskaitomybės, finansinius bei techninius dokumentus tvarko valstybine kalba“, o šio įstatymo 9 straipsnis nustato reikalavimą – „visi Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų sandoriai sudaromi valstybine kalba. Prie jų gali būti pridedami vertimai į vieną ar kelias kalbas.

Sandoriai su užsienio valstybių fiziniais ir juridiniais asmenimis sudaromi valstybine ir kita abiem pusėms priimtina kalba“.

Finansų ministerija atsakydama į tai informavo, kad ateityje, pasirašant valstybės vardu gaunamų užsienio paskolų sutartis ir valstybės garantinius raštus, bus atsižvelgta į šias Valstybės kontrolės pastabas.

Svarbiausios išvados, rekomendacijos, valstybės institucijų veiksmai

- 1. Seimo ir Vyriausybės nustatyti skolinimosi limitai neviršyti.*
- 2. Mažėjančių valstybės skolinimosi palūkanų tendencija turėtų būti išlaikyta.*
- 3. Reiktų siekti aukščiausio lygio, įmanomo atsižvelgiant į esamus rinkos apribojimus, tiksliau nustatant skolinimosi poreikio datas, taikant alternatyvias skolinimosi priemones, ar ieškant efektyvesnių laisvų piniginių lėšų investavimo galimybių.*
- 4. Įvertinti programinio planavimo tobulinimo galimybes, tokias kaip paskirti programos priemonių atsakingus vykdytojus, protokoluoti Finansų ministerijos Valstybės skolos valdymo departamento susirinkimus, nustatyti kokybinius vertinimo kriterijus.*

3 SKYRIUS

VALSTYBĖS IŠDUOTŲ PASKOLŲ GRAŽINIMO IR KITŲ FINANSINIŲ IŠIPAREIGOJIMŲ VALSTYBEI VYKDYMO KONTROLĖ⁴

Atsižvelgdami į tai, kad Valstybės skolos įstatymas reglamentuoja ne tik valstybės skolą, bet ir dalies skolos valstybei, būtent – skolininkų ir skolininkų, už kurių išipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė – kontrolę, pateikiame valstybinių auditų svarbiausius rezultatus, susijusius su šia tema. Šių metų valstybinių auditų metu pagrindinį dėmesį kreipėme į:

- akcinės bendrovės Turto banko priežiūrą,
- valstybės institucijų bendradarbiavimą išieškant skolas valstybei.

3.1. Skolų administravimo perdavimas akcinei bendrovei Turto bankas

Pagal Valstybės skolos įstatymą Finansų ministerija turi teisę perduoti administruoti paskolas akcinei bendrovei Turto bankui.

Akcinei bendrovei Turto bankui perduotos administruoti padidėjusios, didelės ir didžiausios rizikos grupėms priskirtos paskolos ir valstybės garantijos.

Pagal Finansų ministerijos ir Turto banko suderintą grafiką Finansų ministerijos pateiktais duomenimis, Turto bankas 2001-12-31 buvo perėmęs 288 paskolų ir skolų (susidariusių Finansų ministerijai sumokėjus už skolininką kreditoriui) sutarčių 1 835 mln. Lt sumos administravimą, o 2002 metų pabaigoje – 278 paskolų, valstybės garantijų ir skolų sutarčių 2 141 mln. Lt sumos administravimą.

Administruodamas perimtas paskolas, skolas ir valstybės garantijas 2002 metais Turto bankas surinko ir pervedė Finansų ministerijai 119,1 mln. Lt. Turto bankas šioms lėšoms išieškoti 2002 metais patyrė 12,58 mln. Lt sąnaudų.

Vertinant rezultatyvumą išieškant iš skolininkų lėšas, matyti, kad paskolų administravimas pagerėjo.

Pagal nustatytą tvarką ir praktiką paskolų administravimo sąnaudos buvo padengtos Turto banko gautomis pajamomis (*pastaba – akcinės bendrovės Turto bankas akcijos nuosavybės teise priklauso Lietuvos Respublikai*), todėl sąnaudų ar jų dalies Finansų ministerija 2002 metais nekompensavo.

Nors perdavus probleminių paskolų administravimą akcinei bendrovei Turto bankui probleminių paskolų išieškojimas (grąžinimas) valstybei padidėjo, tačiau manome, kad yra papildomų rezervų didinti išieškojimą valstybei ([žr. 3.3. poskyrį](#)). Veiksmingas skolų valstybei išieškojimas priklauso nuo valstybės institucijoje (-ose) nustatytų tvarkų ir vidaus kontrolės priemonių. Viena iš tokių priemonių Finansų ministerijoje yra akcinės bendrovės Turto banko priežiūra.

⁴ Plačiau apie vidaus kontrolės būklės valstybiniame sektoriuje vertinimą galima rasti Valstybės kontrolės išvados dėl 2002 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos priedo 1 dalies 2 skyriuje.

3.2. Akcinės bendrovės Turto banko priežiūra

Viena iš vidaus kontrolės sričių, kurioje reikalingas vadovybės dėmesys, yra akcinės bendrovės Turto banko sąnaudų priežiūra. Finansų ministerijoje vykdoma Turto banko pateikiamų sąnaudų pagrįstumo tikrinimo sistema ir vykdoma kontrolė yra tobulintinos.

Finansų ministro 2000-11-02 įsakymu Nr. 282 patvirtintos tvarkos nuostatose numatoma tokia galimybė. Tvarkoje nustatyta Turto banko pareiga atlikti ir Finansų ministerijai teikti ataskaitinio laikotarpio paskolų administravimo skaičiavimus tik tuo atveju, kai ataskaitinio laikotarpio Turto banko koreguotos pajamos nepadengia patirtų sąnaudų, ir dalį jų turi kompensuoti Finansų ministerija. Kai ataskaitinio laikotarpio Turto banko koreguotos pajamos viršija sąnaudas, ir Finansų ministerijai sąnaudų kompensuoti nereikia, Turto banko pareiga – atlikti ir Finansų ministerijai pateikti minėtus skaičiavimus – Tvarkoje vienareikšmiai neįtvirtinta. Be to, Tvarkos 34 p. aiškinamųjų raštų dėl kompensuojamų sąnaudų skaičiavimo teikimas numatytas tik Finansų ministerijai atsisakius patvirtinti minėtus skaičiavimus. Šiuo pagrindu Turto bankas 2002 metais 01–09 mėnesiais neatliko ir Finansų ministerijai neteikė paskolų administravimo sąnaudų ir jas pagrindžiančių skaičiavimų.

Atsižvelgiant į tai, kad akcinei bendrovei Turto bankui probleminės paskolos administruoti perduotos įstatymo pagrindu, o ne atrenkant konkurso būdu, manome, kad akcinės bendrovės priežiūra turėtų būti sustiprinta.

Audito metu nustatyti neatitikimai tarp kai kurių Finansų ministerijos ir Turto banko pateikiamų duomenų. Šie neatitikimai audito metu buvo paaiškinti.

Tinkamos vidaus kontrolės svarba akivaizdi ir vertinant valstybės institucijų bendradarbiavimą išieškant skolas valstybei.

3.3. Valstybės institucijų bendradarbiavimas išieškant skolas valstybei

Atliekant valstybinius auditus nustatyta, kad mokesčių administratoriai ir Finansų ministerija, vykdydami išieškojimą, praktiškai neturi duomenų apie Valstybės išdo, Valstybinės mokesčių inspekcijos bei muitinių išmokamas lėšas subjektams ir subjektų reikalavimo teises gauti lėšas iš valstybės institucijų. Nustatyta, kad neretai šie subjektai yra tuo pačiu metu skolininkai valstybei. Nustatyti atvejai, kai valstybė savo įsipareigojimus skolininkui įvykdo, o skolininkas savo pinigines prievolės – nebūtinai:

Valstybės institucijų išmokamos lėšos:

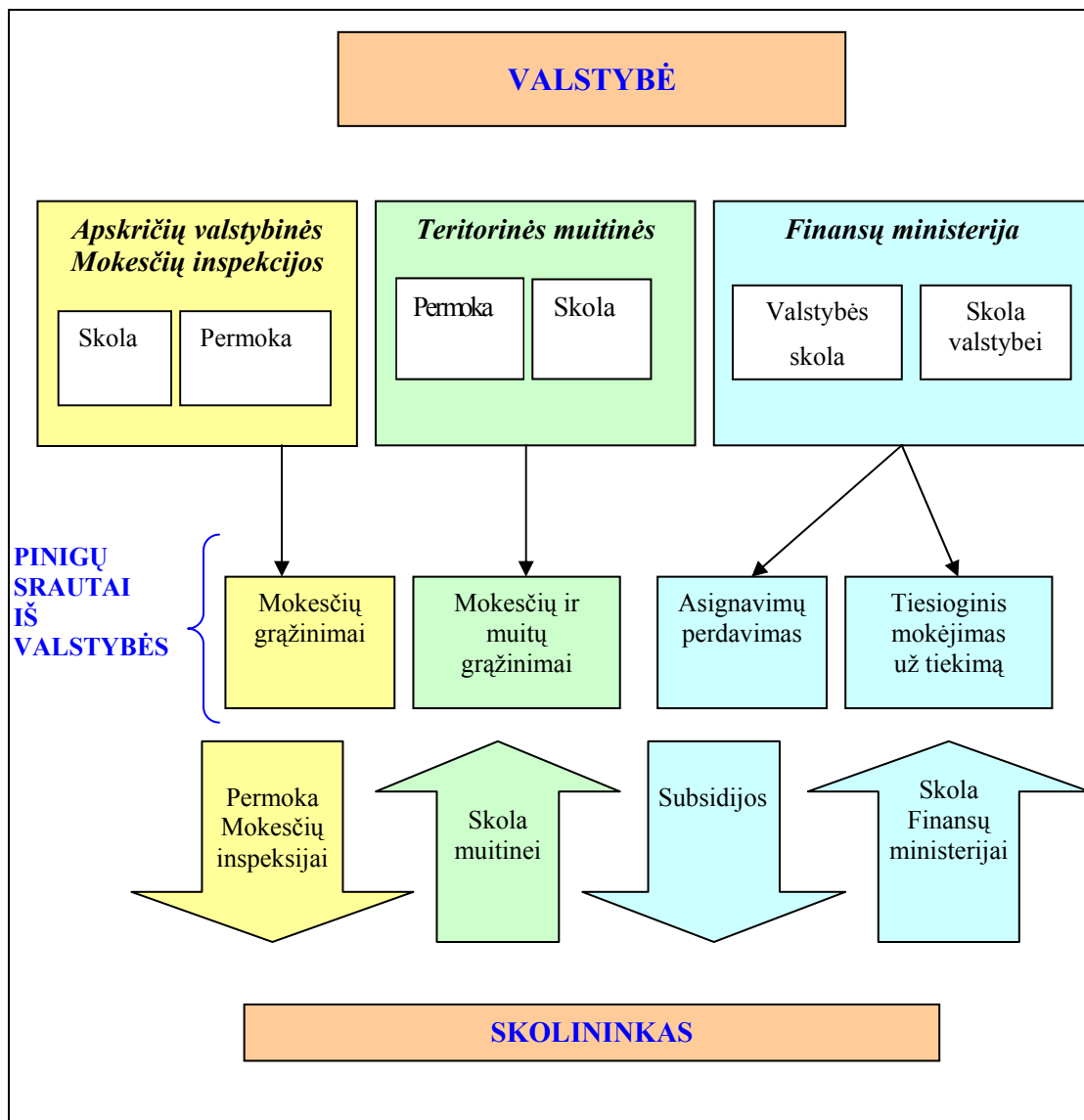
Valstybinio audito metu nustatyta, kad Vilniaus ir Kauno apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos 2002 metais gražino mokesčių permokas Finansų ministerijos kontroliuojamiems (AB Turto banko administruojamiems) skolininkams. Jų sąskaita buvo galima išieškoti apie **908 tūkst. Lt skolą**.

Finansų ministerijos kontroliuojami (AB Turto banko administruojami) skolininkai 2003-01-01 turėjo mokesčių permokas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių valstybinėse mokesčių inspekcijose. Jų sąskaita galima buvo išieškoti apie **1 781 tūkst. Lt skolą**.

Reikalavimo teisės gauti lėšas iš valstybės institucijų:

Valstybinio audito metu nustatyta, kad vien tik per 2003 metų pirmąjį pusmetį iš Finansų ministerijos Valstybės išdo sąskaitos išmokėtomis sumomis Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų nepriemokininkams buvo galima išieškoti apie **1 806 tūkst. Lt** mokestinę nepriemoką.

Finansų ministerijos Valstybės išdo išmokamų lėšų sąskaita nėra padengiama pačios Finansų ministerijos kontroliuojamų (AB Turto banko administruojamų) skolininkų skola. Nustatyta, kad vien tik per 2003 metų pirmąjį pusmetį iš Finansų ministerijos Valstybės išdo sąskaitos išmokėtomis sumomis pačios Finansų ministerijos administruojamiems skolininkams buvo galima išieškoti apie **6 900 tūkst. Lt** skolą.

Vykdam išieškojimą iš kito skolininko turto, o ne iš valstybės institucijų išmokamų lėšų ar reikalavimo teisių gauti lėšas, išieškojimo procesas yra ilgesnis ir reikalauja didesniu išlaidų.

Mes nematome jokių teisinių kliūčių valstybės institucijoms sukurti sistemą, kuri užtikrintų skolų valstybei išieškojimą iš valstybės institucijų pervedamų lėšų valstybės skolininkams.

Mokesčių administratoriai valstybinio audito metu nurodė, kad jie mato poįstatyminių teisės aktų kliūtis sukurti sistemą, kuri užtikrintų skolų valstybei išieškojimą iš reikalavimo teisių gauti lėšas iš valstybės institucijų. Valstybinės mokesčių inspekcijos patvirtintose Mokesčio permokos (skirtumo) gražinimo taisyklėse numatyta, kad teritorinė valstybinė mokesčių inspekcija, gavusi mokesčių mokėtojo prašymą dėl mokesčių

grąžinimo, privalo patikrinti, ar mokesčių mokėtojas neturi mokestinių nepriemokų, įskaitant mokestines nepriemokas pagal kitų mokesčių administratorių veiklos teritorijose turimus padalinius, kuriuos mokesčių mokėtojas yra nurodęs Mokesčio mokėtojų registre. Tačiau šioje tvarkoje nenumatyta, kad grąžinant permoką reikia patikrinti, ar mokesčio mokėtojas turi Valstybinės mokesčių inspekcijos sistemos dalimi nesančių mokesčių administratoriaus administruojamų įmokų skolų. Be to, mokesčių mokėtojui prašant, Valstybinės mokesčių inspekcijos administruojamų mokesčių permoka gali būti įskaityta skolai muitinei padengti, tačiau nepaminėta, kad teritorinės muitinės kreiptųsi į apskričių valstybines mokesčių inspekcijas dėl skolos išieškojimo iš permokos.

Valstybė dalyvaudama teisiniuose santykiuose (tiek civiliniuose, tiek administraciniuose) įgyja reikalavimo teises, analogiškai kaip ir kiti subjektai įgyja reikalavimo teises valstybės atžvilgiu. Tačiau priešpriešinių reikalavimų įskaitymui skirtinga piniginių prievolių rūšis neturi esminės įtakos. *Sąvoka „vienarūšiai reikalavimai“ yra taikytina ne prievolės rūšiai, o prievolės objektui. Todėl nėra jokių kliūčių įskaityti piniginių reikalavimų, kurie atsirado iš skirtingų sutarčių, arba iš sutarties, iš vienos pusės, ir nesutartinės prievolės, iš kitos.* CK 6. 130 str. numatytas įskaitymo institutas gali būti taikomas nepaisant to, ar įstatymo ar sutarties pagrindu valstybė įgyja piniginius reikalavimus. Nors, Finansų ministerijos nuomone, CK netaikomas viešuosiuose santykiuose, pažymime, kad CK gali būti taikomas viešosios teisės reguliuojamiems santykiams subsidiariai. Be to, Finansų ministerija valdydama valstybės biudžeto lėšas veikia ne tik įstatymų, bet neretai ir CK 2.36 str. 2d. pagrindu. Esant prievoliniams santykiams valstybė, taikydama priešpriešinių vienarūšių reikalavimų įskaitymą, elgtųsi taip, kad privatūs asmenys patirtų kuo mažiau nuostolių. Tos pačios normos numatymas ir taikymas mokestiniuose santykiuose atitiktų abipusius šių santykių dalyvių interesus.

Svarbiausios išvados, rekomendacijos, valstybės institucijų veiksmai

1. Blogų paskolų administravimo perdavimas akcinei bendrovei Turto bankas padėjo užtikrinti geresnį blogų paskolų išieškojimą.

2. Tačiau valstybinių institucijų bendradarbiavimo trūkumas išieškant skolas valstybei yra dar vienas priminimas, kokia svarbi ir reikšminga yra akcinės bendrovės Turto bankas priežiūra, ir į šį aspektą būtina atkreipti reikiamą dėmesį.

3. Atsižvelgdami į mūsų pastebėjimus dėl valstybinių institucijų bendradarbiavimo trūkumo išieškant skolas valstybei, Finansų ministerijos atstovai pasiūlė inicijuoti sistemos sukūrimą. Ji remtųsi bendru valstybės skolininkų registru bei informacijos iš valstybės institucijų, išmokančių lėšas, perdavimu valstybės institucijoms, vykdančioms skolų valstybei išieškojimą. Šios sistemos pagrindu galėtų tapti jos kuriama Tarpžinybinė mokestinių duomenų saugykla.

4. Dėl išieškų iš reikalavimo teisių gauti lėšas iš valstybės institucijų Finansų ministerijos atstovai pasiūlė Mokesčių administravimo įstatymo rengiamame projekte numatyti nuostatas, leidžiančias įskaityti mokesčio permoką skolai muitinei padengti ir be mokesčio mokėtojo prašymo.

Mes tikime, kad Finansų ministerijos atstovų pozityvus požiūris ir noras spręsti problemas užtikrins sistemos sukūrimą, valstybės finansinių interesų apsaugą bei Valstybės kontrolės rekomendacijos įgyvendinimą – užtikrinti, kad iš bet kokių valstybės institucijų jokiais pavidalais (grąžinamų mokesčių, muitų, mokėjimų už parduotas prekes ir paslaugas,

dotacijų, subsidijų, pašalpų ir pan.) nebūtų išmokamos lėšos asmenims, kurie yra skolingi valstybei ar bet kokiai valstybės institucijai, arba iš jų būtų išieškomos skolos valstybei.

Be to, mes pasiruošę padėti audituojamų subjektų vadovams patarimais šioje srityje, taip padėdami jiems geriau atlikti savo pareigas.

5. Rekomenduojame Vyriausybei/ Finansų ministerijai įvertinti, ar būtų tikslinga į kurią sistemą įtraukti kitas valstybės institucijas (pavyzdžiui, Valstybinį socialinio draudimo fondą, Žemės ūkio ministeriją (išmokamos subsidijos ir pan.) ir kt.).

6. *Tačiau, kuriant minėtą sistemą, valstybinės institucijos turėtų įvertinti riziką, kad pasiūlyta sistema gali būti pažeista, ypač mokėjimų eiliškumas.* Todėl siūlome svarstyti kitas alternatyvas, arba po kelių metų sistemos veikimo įvertinti jos efektyvumą, ir, esant reikalui, ieškoti alternatyvių būdų geriau apginti valstybės finansinius interesus, pavyzdžiui:

6.1. nustatyti valstybės ir skolininko tarpusavio reikalavimų įskaitymų pagrindus ir tvarką;

6.2. visas valstybės lėšų išmokas vykdyti tik į vieną skolininko banko atsiskaitomąją su valstybe sąskaitą, į kurią visos valstybės institucijos galėtų nukreipti savo inkasinius pavedimus.

4 SKYRIUS

VALSTYBĖS SKOLOS ANALIZĖ

Valstybės ataskaitų (valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos, ataskaitos apie valstybei nuosavybės teise priklausančią turta) bei Valstybės kontrolės išvadų dėl šių ataskaitų svarstymo metu Seimo komitetuose kai kurie Seimo nariai išreiškė pageidavimą, kad valstybės ataskaitose būtų pateikta platesnė finansinių duomenų analizė. Atsižvelgdami į tai, teikiame pastabas dėl duomenų, į kuriuos, mūsų manymu, reiktų atkreipti dėmesį, atliekant analizę.

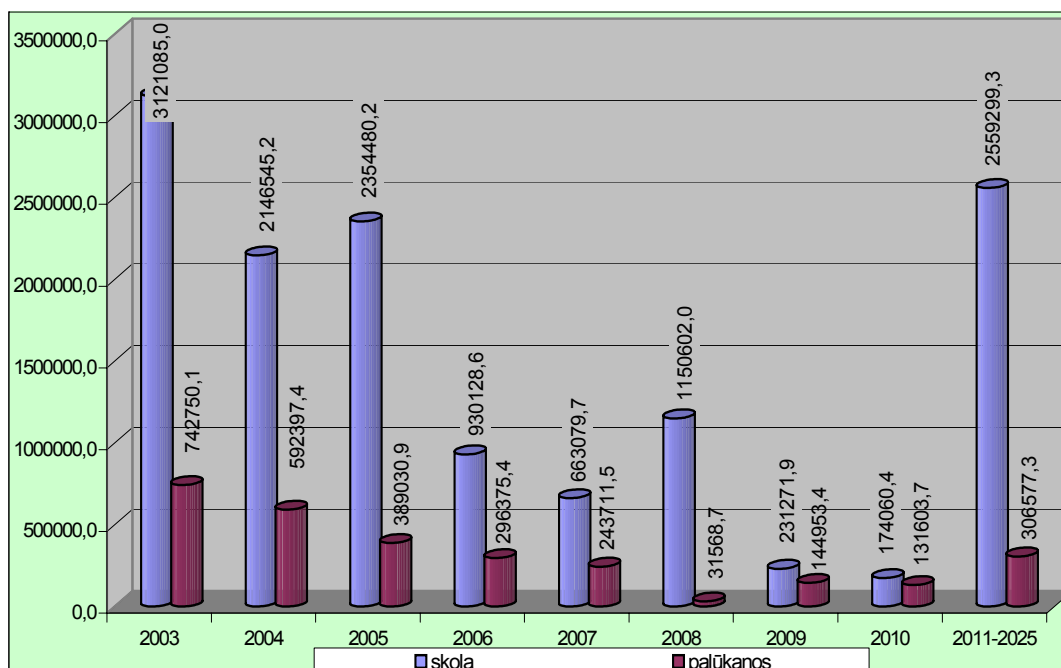
4.1. Valstybės skoliniai įsipareigojimai

Valstybės skolos 2002 m. gruodžio 31 d. ataskaitoje (toliau – Ataskaita) nurodyta 2002-12-31 valstybės skola sudarė 13 161 543 tūkst. Lt. Per 2002 metus ji padidėjo 257 894 tūkst. Lt, arba 2 procentais (palyginimui – per 1997 metus valstybės skola padidėjo 10,4 procento, per 1998 metus – 19 procentų, per 1999 metus – 25,5 procento, per 2000 metus – 5,4 procento ir per 2001 metus – 1,4 procento). Per 1997–2002 metus valstybės skola nuolat augo ir 2002-12-31 buvo 1,63 karto didesnė nei 1997-12-31.

Bendras valstybės išskolinimas už įsipareigojimus, prisiimtus pagal Valstybės skolos įstatymą iki 2003-01-01, yra apie 16,2 mlrd. Lt (iš jų: skolos grąžinimai – 13,3 mlrd. Lt ir palūkanos už valstybės skolą – 2,9 mlrd. Lt).

Didžiausią dalį visų įsipareigojimų, prisiimtų iki 2003-01-01, teks padengti 2003 metais – apie 3,86 mlrd. Lt, iš kurių didžiąją dalį sudaro 250 mln. eurų paskolos (Vyriausybės vertybinių popierių emisijos, išplatintos 1999 metais) grąžinimas. Grąžinimų dinamika pateikiama diagramoje:

VALSTYBĖS SKOLINIAI ĮSIPAREIGOJIMAI 2003-2025 METAIS (tūkst. Lt)

Į numatomus grąžinimus neįtraukti ir šioje ataskaitoje nevertinti 2003 metais (iki 2003-06-30) prisiimti įsipareigojimai.

4.2. Valiutų kursų kitimo įtaka valstybės skolai

Valstybės užsienio skola (valstybės turtiniai įsipareigojimai užsienio valiuta) per 2002 metus sumažėjo 678 412 tūkst. Lt (6,9 proc.). Mažėjo tiek tiesioginė, tiek ir netiesioginė (paskolos suteiktos su valstybės garantija) užsienio skola (žiūrėti 2 diagramą).

Įtakos valstybės skolos augimo tempų mažėjimui 2002 metais turėjo ir valiutų, kuriomis ankstesniais metais buvo gautos paskolos, kursų pasikeitimai (mažėjimo linkme) lito atžvilgiu.

Jei užsienio valiutų kursai per 2002 metus nebūtų kitę, tai valstybės užsienio skola, o kartu ir visa valstybės skola, būtų 614 711 tūkst. Lt didesnė. Tokiu atveju ji sudarytų 13 776 254 tūkst. Lt, o jos augimas per metus būtų 6,8 proc. Daugiausiai (513 068 tūkst. Lt) 2002 metais skola sumažėjo dėl JAV dolerio kurso kritimo.

4.3. Valstybės skolos aptarnavimo išlaidos

Valstybės skolos aptarnavimo išlaidos kito didėjimo linkme, išskyrus 2002 m.:

	1997-12-31	1998-12-31	1999-12-31	2000-12-31	2001-12-31	2002-12-31
Valstybės skola	8.077.49	9.613.6	12.0698	12.724.3	12.903.9	13.162.3
Valstybės skolos aptarnavimo išlaidos (faktinės)	308.516	486.220	684.419	869.078	977.777	975.228
Valstybės skolos aptarnavimo išlaidos (planinės)	364.453	524.190	722.473	871.113	1.014.87	1.041.52

Skolos aptarnavimo išlaidos augo sparčiau nei valstybės skola. Valstybės skola nuo 1997 m. padidėjo 1,63 karto, o valstybės skolai aptarnauti skirtos išlaidos išaugo 3,16 karto, bet 2002 m. sumažėjo, palyginti su 2001 metais.

Audito metu nustatyta, kad vienam valstybės skolos litui aptarnauti išlaidos išaugo nuo 3,8 ct (1997 m.) iki 7,4 ct (2002 m.). Aptarnauti valstybės skolą tapdavo vis brangiau kiekvienais metais iki 2001 m., kai vienam valstybės skolos litui aptarnauti išlaidos sudarė 7,6 ct.

Atskyrus iš valstybės skolai aptarnauti skirtų išlaidų mokėtinas palūkanas ir atlikus palyginamąją analizę nuo 2000 m., nustatyta, kad valstybės skolai aptarnauti skirtų išlaidų santykinį dydį kelia ne mokėtinos palūkanos (kurios 2002 m. net sumažėjo), bet kitos, valstybės skolai aptarnauti skirtos išlaidos (tokios kaip specialūs atidėjimai dėl probleminių paskolų, komisiniai mokesčiai, reitingo išlaidos ir pan.). Paminėtos išlaidos, palyginti su 2000 m., išaugo beveik 2 kartus.

4.4. Išlaidos probleminėms paskoloms

Finansų ministerijos 2002-12-31 duomenimis, bendra ūkio subjektams perskolinta ir negražinta paskolų dalis – 2 811,22 mln. Lt.

Valstybės biudžeto lėšomis 2002 metais už ūkio subjektus (probleminės paskolos) buvo sumokėta 240,97 mln. Lt, iš jų: 227,52 mln. Lt paskolos ir 13,45 mln. Lt paskolų palūkanos.

Didžiausi mokėjimai buvo atlikti už šiuos ūkio subjektus (mln. Lt):

IŠVADOS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2002 METŲ VALSTYBĖS
SKOLOS ATASKAITOS PRIEDAS

Eil. Nr.	Subjektas	Iš viso sumokėta	Paskolos dalis	Palūkanos
1	EEB (AB Tauro bankas ir kiti)	75,96	75,96	0,00
2	AB „Oruva“	20,87	19,56	1,31
3	AB „Lietuvos tara“	16,52	14,99	1,53
4	UAB „Šiaulių aerouostas“	15,41	11,03	4,38
5	AB „Klaipėdos nafta“	14,96	11,58	3,38
6	AB „Inkaras“	6,87	6,87	0,00
7	UAB „Širdies chirurgijos centras“	4,94	3,81	1,13
8	AB stiklo fabrikas „Aleksotas“	2,09	1,98	0,11
9	AB „Kauno energija“ *	1,76	1,76	0,00
10	UAB „Anykščių šiluma“	1,48	0,12	1,36

* - įskaitant paskolos ERPB grąžinimą.

Už likusius ūkio subjektus atlikti mokėjimai biudžeto lėšomis per 2002 metus nesiekė 1 mln. Lt vienam ūkio subjektui.

Keturi ūkio subjektai už juos Finansų ministerijos kreditoriams sumokėtas lėšas (ar jų dalį) atstatė. 2002 metų pabaigoje už ūkio subjektų problemines paskolas valstybės biudžeto lėšomis sumokėtų ir subjektų neatstatytų lėšų suma sudarė 236,18 mln. Lt.

Keturiems ūkio subjektams, kurių paskoloms suteiktos valstybės garantijos ir už kurių paskolas Finansų ministerija 2002 metais mokėjo valstybės biudžeto lėšomis, teismų sprendimų pagrindu iškeltos bankroto bylos, bankroto procedūros nebaigtos.

Finansų ministerijos duomenis, ūkio subjektų pripažinta beviltiška paskolos ar skolos suma 117,55 mln. Lt. Šis išsiskolinimas pagal Vyriausybės sprendimus (nutarimus) įtrauktas į Nurašytų paskolų ir skolų registrą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

**IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2002 METŲ
VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS**

Išvadą parengė:

Viktoras Švedas, Valstybės kontrolieriaus pavaduotojas;

Arūnas Juozulynas, Valstybės ataskaitų ir pajamų audito
departamento direktorius;

Ingrida Jurgelevičienė, Valstybės ataskaitų ir pajamų audito
departamento direktoriaus pavaduotoja;

Algirdas Karanauskas, Valstybės ataskaitų ir pajamų audito
departamento vyriausiasis auditorius.

Adresas: Pamėnkalnio 27, 2669 Vilnius
Telefonas: (8-5) 2622580, **faksas:** (8-5) 2625092
El. paštas: info@vkontrole.lt
Tinklapis: <http://www.vkontrole.lt>